

BARTHA GUSZTÁV

TRAUMA

IV.

Hat hete jöttem haza, de gondolataim, érzéseim még oda-vissza ingáznak az országhatáron.

„Lettem örökömbe hazajáró lélek.”

Arany János.

Szabadság!

Ne csiklandozz, Szilágyi Ádám! Miért, miért... Nem nézve az apróra, Albinak kétszáz dollárral tartozom, anyunak meg, huhú! Após, szerencsére, apránként leszámítja az apró kölcsöneit.

Eszter vajon mit tart számon?

A pénz a pénzen múlik, akinek több, annak több jut, az természetes. Nekem egy fölös petákom sincs, így a reménybeli pénzecske másoknál landol, ez törvényszerű. S ez még nem elég...

Egymáshoz tartozunk, Eszter, nem lenne szabad adóssággá konvertálni az életünket. Ezekért én neked tartozom, te azokért nekem tartozol... Míg egybetartozunk, nem lehet külön számlánk. Különben úgy leszünk, mint a szüleid. Megtanulunk nagyhangon bezzegelni, ilyenezni-olyanozni, osztzkodni: az enyéim, a tieid... A nagyapáktól és nagyanyáktól egyvalamit örökölünk: az életünket és a jelenünket. Pontosabban a következményeit annak, amit a nagyapáink és nagyanyáink cselekedtek, vagy amit nem tettek meg. Minden egyéb, kezdve a géntudománnyal, befejezve a lélektannal, csak részzigazságok. Szerintem. Nem igaz, tudod, hogy nem vagyok olyan, nem ütöttem apura! Apu szerette a nőket, igaz, de anyut a legeslegjobban, és én téged még annál is jobban.

Hogy bizonyítsam?

Gondolj a reménybeli unokákra, nélkülünk nem fognak megszületni.

A jövő bennünk van, olvastam valahol, abban, amit teszünk, gondolunk vagy érzünk, és nem előttünk.

Érted, drága Eszterem?

Nagyapám, tűzön-vízen, ezer kilométereket maga mögött hagyva vergődött haza a Gulágról, hogy utóbb megismerkedjen a nagyanyámmal, hogy anyu megszülethessen. Márpedig ha anyu nem születik meg, akkor én sem

vagyok, és az áldatlan helyzetünk sem áll elő, vagy ha igen, akkor az másokkal esik meg. Nincs ha, ne rontsuk el az életünket gyerekes feltételezésekkel. Tudod, a történelemben sincs olyan, hogy ha, hogy ez vagy az, nem ekként, hanem akként történik, akkor ma, huhu, de jó világ lenne. De nincs. Utólag mindig az folytatódik, ami ekként történt, s nem az, ami akként történhetett volna. Márpedig ha ez az állítás igaz, akkor az emberi sorsra kivétíve is igaznak kell lennie. Ne büntesd magad, kérlek! Mert, mert... Számunkra sincs ha, vagyis nem szabad lennie! Megtehetném, hivatkozhatnék arra, mert én sem vagyok szent, hogy ha nem lopják el az irataimat, a telefonomat és a pénzemet, akkor most aranyéletünk lenne. De nincs...

– Nagyon elhallgattál – forog a kormány jobbra-balra, ritmusát Albi mutatóujja szabályozza. Játssza a nagymenőt, s a hanghordozásából ítélve nem elégszik meg a kotykák kerülgetésével, szekálni sem rest. Ki mást... Áh, mindig ez van, ha csáléra áll a szénája. Haragudjak érte, minek? Nem véletlenül rohant utána a nagyanyja, valójában a tantija, vagyis a nagynénje, hogy falun is értsék. Valahol, valamiben nagyot koppanhatott Albikájának az a kopasz feje. Persze hogy megpróbálta elhallgatni, aztán letagadni, mint szokta, de egy tantit nem lehet csak úgy megvezetni. Nem ám, Albert Adalbertovics!

– Károd származik belőle?

– Ni, te! – fogja két marokra a kormányt Albi. – Kezdek bizományozni, hogy visszapattan hozzám a pénz. Csak viccelek.

– Eszter járt az eszemben.

– Mit mondok majd először is...

– Ez nem vicces. Szerda óta nem tudok közel kerülni hozzá. Amint megszólalok, azon mód hátat fordít. Hiába ülök át az ágya másik szélére, hozok széket a folyosóról, nem és nem hajlandó végighallgatni.

– Csodálko-ol-ol – a kishídnál buktató magasodik az úttesten. – Baszd meg, elharaptam a nyelvem! – Nem tudtam, hogy Albinak ilyen hosszú nyelve van, majd a visszapillantó tükörig ér. – Passz! A francba, addig-addig, hogy kimurelek melletted! Merre jártunk?

– A Nagyközön.

– Nem úgy érte. Figyussz, a professzori dumádtól a kőnek lába nő, hogy tudjon elfutni tőled. Szép a mosolyod, a hajad, a hangod meg a... a többid. Ilyen duma kell a nőnek, nem a második világháború.

– Eszter a feleségem.

– Legalább nem kell naponta elcsábítanod. Mit nézel? Bá! Amikor meg elkelve egy kis udvarlás, chipi-puszi csóka, te történelemből ekzámenszel,

ide a bökött, ha nem. Az meg hátat fordít? Phöh, mi egyebet fordítson, választási szórólapot? Nehogy má' komolyan vedd, amit mondtam!

Ha a világ dióhéj lenne...

Egyszer-eyszer nem a fejem kongana az ürességtől.

Vicc: magáncélra.

Az iskolában lehetek okos, a társaságban művelt, odahaza bölcs, de a városi klinikán járva össze-összeszorul gyomrom. Se okos nem vagyok, se művelt, se bölcs. A tétovák közt ellenben első leszek, miközben folyvást átértékelek. Az iskolai tananyag, például, gézkötés lesz a háborúk okozta sebekben. Holott a nemzet- és államszervezés, vagy a békés építőmunka ugyanúgy a történelem része. Mért a háború, miért nem a béke, hmm, Ádi? Szeretném, de képtelen vagyok a kérdést elbagatellizálni. Képzetelemben mind bőségesebben üt át a vér a tankönyvek dátumokat és a történelmi személyiségek neveit felsorakoztatató hosszú és érzelmentes mondatain. Nem a támadó, megkerülő vagy bekerítő hadmozdulatok tényszerű leírása miatt, vagy mert a tanulókkal nem bátor vitézeket, zseniális hadvezéreket láttat, hanem talán azért, mert emberveszteségnek könyvelni el a halálba egzcírozottak tízezreit, százezreit...

Fehér köpenyek, klórszag és a történelem, ez van, Ádi.

Valóban?

Anyu imádja a folyamatban lévő ügyeket előre lerendezni.

Napközben a telefon már-már füléhez nő.

Eszterrel nincs más dolgunk, vagyis nem lesz más dolgunk, mint hogy kenterre váltsuk és nyélbe üssük az elképzelését az orvosi kivizsgálást és a kórházba való befekvést illetően, elvben.

Anyu képtelen okulni a kudarcaiból.

Időben érkezni annyi, hogy nyugodtan várhatunk. Értelmező szótáramban a nyugalmon a hangsúly, és ez egyenértékű a türelemmel. Azt tapasztaltam, hogy a klinikák recepciós nővérei türelmesek, talán mert hozzátartozik a munkaköri kötelességükhöz, mint ahogy az is, hogy egy-egy vállrándítással otveteljen a türelmetlenül okvetetlenkedők kérdéseire. Milyen egyszerű. Mindenről ő sem tudhat, ahogyan én sem. Munkahelyen, társaságban, odahaza: állíthatunk valótlan, hitelt adhatunk a légből kapott híreszteléseknek, de a klinikán, ahol a váróteremben és a folyosókon várakozó betegek többségén már-már tapintható az aura: a reménykedés és az elfogadás; az elmúlás és a minden hiábavalóság érzetének szerteszóródó sugárzása, ami jobban át- és megvilágítja az embert, mint egy röntgengép, több mint ostobaság.

Miért, miért...

A recepció nővérnek a mindenről és mindenkiről tudás nem tartozik a munkaköri kötelességei közé.

Aznap erről megfeledkeztem, és kis híján magamról is.

Amint átléptük Eszterrel a klinika küszöbét, menetrendszerűen összeszorult a gyomrom, és semmivé lett az okosságom, műveltségem, bölcsességem, vagyis, amit annak hittem.

Nyugi, Ádi!

Időbe telik, míg a nővér felveszi az adatokat, és sorra kihuzigálva a szekrény sor fiókjait, előkeresi a beteg egészségügyi fejrőlétét. Ja, és sorszámot oszt, ha ugyanarra az orvosra többen várnak. Ez a dolga, nem más, és semmi köze ahhoz, hogy benned háborúk dúlnak, és újraosztják a világ erőforrásait.

Nyugi, Ádi, nyugi!

Bassza meg!

Anyu, anyu... Kellott neked előre lerendezni, telefonálgatni egész nap: sikerült belőlem hülyét csinálnod.

Meddig várjunk?!

Rendel ma egyáltalán a főorvos?

Máskor is ennyit késik?!

A kérdéseimmel ostorozott nővérke mind kétségbeesettebben vonogatta vállát, és mintegy segítséget remélve hordozta körbe-körbe riadt tekintetét a váróteremben.

– Nem tudok időpontról, tessék leülni, várni, kérem!

Hogy milyen érzés leforrázottan lenni, hát...

Mindent ő sem tudhat, szegény, mint ahogyan én sem.

– Izvinyi! Pozsálujszta, prosztyi mnye!

Mióta hazajöttem, van, hogy egy szőnyegre hullt tollpíhén kiakadok: káromkodok, veszekszem, dühöngök. Tovább is van, mondjam még? Le-
mondtam a kávéról és a zsíros ételekről, nyugtatót szedek. Szedek! Azon
élek. Mi lesz, ha az egyik tanórán elkezdek ordítózni, dühöngeni, vagyis a
rémálmom valósággá válik? Hmm?

Veszekedni veszekedtünk nem egyszer, de apád soha nem üvöltözött –
bizonygatja anyu, amint kissé megnyugszom, de ezt már sokszor elmondta.
Ami új, az aggodása: mi lesz Eszterrel, ha hazajön a kórházból, és minden
este ezt fogom csinálni. Micsodát? Ja. Nekem kellett volna a kórházba
befeküdnöm – oldanám a nyomott hangulatot. Anyu nem vevő rá. Odahaza
lenne Eszternek a legjobb – tanácsolja –, míg lelkileg rendbe jöttök.

Ja!

Na, azt már nem, és azon kapom magam, hogy újfent a hangomtól zeng a ház.

Eszter, segíts, ne hagyj magamra!

Amint elfordultam a pulttól, feleségem egészségügyi kartotékjával a kezemben, egyedül a széksor mellé lerakott, a kórházban szükséges holmikat tartalmazó vállszíjas, kék színű utazótáskám köszönt vissza rám. Néztem jobbra, néztem balra, Eszter sehol. Az ajtón nem ment ki, az emeleti lépcsőn nem ment fel, a recepciós pult mellől mindkettőre rálátni. Hová tűnhetett? A fogászat és a röntgen osztály ajtaja előtt néhány ember várakozott, vas-kos mappával a kezében, kigombolt fehér köpenyben, fiatal orvosnő vagy netán szesztra, kettesével szedve a lépcsőfokokat, igyekezett az emeletre. Az orvosi rendelőkbe nem lehet csak úgy besétálni. Bár, ki tudja... Még ez is! Nyugi, alighanem az egyik oldalfolyosóra tévedt. Tuti. A városban járva nem állja meg, hogy ne olvassa el a reklámplakátokat és az erről-arról szóló hirdetésményeket, persze, az egészségügyi szaktanácsokat, szabályokat népszerűsítő tablókat olvasgatva, hát persze...

Van isten!

Odahaza, az elmúlt pár napban, Eszter vagy sírt, vagy aludt. Anyu és anyós csak közös erővel tudtak némi ennivalót belediktálni. Aztán lefeküdt és elaludt, hogy fél óra vagy egy óra múlva, felüljön az ágyon és sírjon hajnalig. Anyu nem kérdezgette, anyós nem faggatta, nem voltak kíváncsiak a részletekre, mindketten pontosan tudták, hogy mi történhetett, min ment keresztül. A tény tragédiának önmagában elég. Megerőszkolták, elindult a drágaság után, és valahol útközben... A konyha bezárt ajtaja mögött még elhangzott, hogy nem egyen-ketten, hanem többen. Ki tudja, hányan! Adjunk hálát az Úrnak, hogy élve hazakerült.

– Sikeresen átjöttem a határon, hajtok nagy nyugodtan, s közben látom, hogy egy síró nő ül az útszéli árokparton. Jócskán elhaladtam, mikor belém nyilallt, te, ez nem Esztike volt?! Curukk, vissza. Szólok hozzá, Eszter, te vagy az? Mellélépek, rám emeli a könnyes szemét, és néz rám, mint száz idegenre. Megismersz, Albi vagyok, a szomszédotok. Egy hang se. Erre kinyitottam a kocsiját, ölbe vettem és beraktam az első ülésre. Nem volt vele táská, egyedül az útlevele, az is a melltartójából kandikált ki.

– Van Isten!

– Köpj az égbe, és állj alá!

V.

Ugyanaz a kéz, a körmök tiszták, tenyeren az élet, a szív, meg mit tudom én, milyen vonalak még. Mélyek. Meglehet, hogy a sorsomat illetően jelentéstartalmuk sem árnyalatnyi. Sajnos mit sem tudok a tenyeremből megjósolni. Kvázi az út menti, fedett átjárós, sokablakos, gipsztukkós házak a városi mindennapjaimhoz tartoznak, azaz, hozzám is, de esetükben nem nehéz profétának lenni. Gyerekkoromban, míg keresztapu a Kórház úti gasztronomot vezette, kismilliószor elmentem előttük. Furcsa, árnyszerű emberek jöttek-mentek az udvarokon, s kilépve az utcára, mogorva arccal zárták kulcsra a kapukisajtot. Az ablakba nem könyököltek ki, ünnepnapokon sem, a sarki kocsmá vendégei lehugyozták a házfalakat. S nem kizárt, hogy szólni sem szóltak egymáshoz, és... és évszám nem mentek át a szomszédba. Kisgyerekként még sok minden egyebet beleképzeltem és több furaságot kiolvastam a látott dolgokból, s persze eltúloztam őket. Választ a fonáságok miértjére nem tudtam adni. Miért, miért... Például, mert a tele cekker mind mélyebbre húzta a vállam, meg igyekeztem mihamarabb magam mögött tudni az utcát, és odahaza sem kérdeztem utána.

Apu, ott bácsik miért borostásak?

Anyu, ott a nénik miért olyan csúnyák?

– Albi, tudtad, hogy a háború előtt ezekben a házakban zsidó családok éltek?

– Mamám mesélt ilyesmiről.

– Orvosok, ügyvédek, kereskedők... Érdekes, a kommunista zsidók, kis túlzással, mind egy szálíg túléltek a világégést. Himlerék a polgári réteget likvidálták a koncentrációs táborokban.

– Nincs bajod? – kérdez vissza Albi, és addig-addig fészkelődik az ülésen, hogy a kocsis kis híján megáll. – Bassza meg, nekem ahhoz mi közöm?!

– A szovjet vezetés egy katonai ezredet telepített a városba, pereputtyostól. A háborús veteránok persze tökéletesen lelakják az ajándékba kapott házakat. Azt nem értem, Albi, mi a fenének pacsmagolják át sárga színűre a repedezett, málló vakolatot. Egy általános remont jobban ráférne az épületekre, nem gondolod?

– Tudi, vannak zsidó havereim Nyíregyén, üzletelünk, semmi bajunk egymással.

– Másról kérdeztelek.

– Sárga lett a dívatszín.

– A mi utcákban miért nem divat?

– Passz!

Eszter egyik délután kitámolygott a garázsba és egy üres szemeteszsákkal tért vissza, és szipogva, pityeregve ától cettig felforgatta a ruhásszekrényt. Térdig gázolt a szétdobált a ruhaneműben. Anyu nem szándékozott, én meg nem tudtam elejét venni, este lett, mire az iskolából hazaértem. Anyu az szobaajtóban hitetlenkedett, adta az értetlent. Tudta, hogyne tudná, hogy a fejszoválas és a sóhajtozás csak a semmire gyógyír. A semminél azért kicsivel több történt, míg oda voltam, anyu. Ja, és te ne lennél tisztában azzal, hogy mi játszódik le Eszterben! Anyósomról elhinném, mert három gyerek mellett nem maradt energiája arra, hogy apósom félrelépései okán különb életre vágyjon. Félévente bőröndbe csomagolja leszerepelt ruhatárát, és felcipelje a padlásra.

– Elenem lázad? – kérdeztem sűgva.

Anyu kifordult a konyhába.

Anyu, mielőtt feltette főni a vacsorát, elmosogatott.

Anyu a konyhasúrolást sem halasztotta későbbre.

Értelmező szótáramban anyu viselkedésére található magyarázat, de ha annyit mond, hogy ő, talán azzal is beérem. De így! Anyós tudomást sem vett rólam, mikor végre befutott. Teljességgel belevesztem a fotelba – máskor idehaza fogom kijavítani a dolgozatfüzeteket. A francba... Nincs halálán, igaza van a kolléganőmnek, rontani nem ronthat a helyzeten, ha Eszterrel, oda-vissza, átbeszéljük a dolgainkat – hogy anyud mit hisz vagy anyósod mit gondol...

Bíz' isten, rájuk töröm a konyhaajtót!

Kapnak még öt percet.

A hátam mögött nincs több sumákolás!

Holnaptól...

Holnap mi lesz?

Leiszom magam a sarki kocsmában? Phh! Persze, aztán záróra után gajdolva hazabotorkálok, le- és végig hugyozva az utcafronti házfalakat és a járdát.

Még egy ilyen remek ötlet...

Eszter befelé sirt, tés kétszer-háromszor kézbe vett, szétteregetett egy-egy ruhadarabot, míg a szemeteszsákba került. A piros színnek kismillió árnyalata van, és még annyi emlék fűződik egy kendőhöz, szoknyához vagy blúzhoz. Lehet bármilyen nagy és mély egy szemeteszsák, Eszter, a múltunkat nem lehet belegyömöszölni. Ja, és mi lesz az elárvult kiegészítőkkal: retikulókkal, bőrvövekkel, és selyemkendőkkel, és sálakkal, na meg mivelünk. Belegondoltál? Jó, rendben, abban igazad van, hogy nem mi vagyunk a ruhákért. De... de az a blúz jól áll rajtad, szabása egy az egyben passzol az alakodhoz,

színe az arcodhoz, és... és... Na, kérlek, ne dobd ki! Miért, mert van rajta néhány piros virág, dísznek, dekorációnak...

Kár érte!

Ennyit ér az ajándékom?

Háromszor indultam el, tértem vissza a ruhásbolt kirakatához, míg rászántam magam a vásárlásra. A próbababa testalkata, magassága kb. hajazott Eszterre. Meglepi lesz, slussz. Egyhamar nem megy ki a divatból a halványzöld érzéki szín. Szerintem. Lesz öröm, illegés-billegés az állótükör előtt. Megérdemli, vagyis kiérdemlem éjszakánként a gyönyört, a feloldódást Eszter aurájában. Kis önző! Ja! Fura jószág a szerelem, főleg, ha olykor-olykor kissé túlbonyolítom. Nem a szeretkezést, a hozzá vezető utat. Megesik néha, hogy kész labirintus.

Lássuk, mennyi az annyi! Huhu!

Lespórolom, egy ideig mellőzöm a romantikát.

Lemondok a sörről, például. Tíz nap alatt az ötven hrivnya, húsz nap alatt száz...

Fél percig sem függök anyutól.

Szabadság!

Ülsz a szőnyegen, egy fekete színű nejlonszák mellett, és elég egy piros pötty egyik-másik ruhaneműn, hogy meg akarj tőle szabadulni. Mért ne?! Nekem is van néhány vérvörös színű pólóm, bordó csíkos gatyám, egy piros kockás ingem – országomat egy zsákért! Eszter, amit végzünk, költözünk vissza az antarktiszi Paradicsomba.

Pucéran, hová máshová?

A pokolban nem lehet fázni.

Nekünk hideg kell: deres fa, jégcsap az ereszen, hóvihar a pusztán.

Miért, miért...

Ha tudnám a választ, nem a kibaszott fotelben lapítanék, értetlenkednék azon, hogy miért teszed, amit teszel.

Na, miért? De őszintén!

A második világháborúban a Magyarországra zúduló felszabadítók, a női lakosság jó harmadát megerőszakolták, hogy tudjad. És... és egy nő sem dobta szemébe a ruháit, hagyta szenvedni az urát, a családját: anyát, apját és az anyósát is persze.

Tudom, hogy nehéz az esetet feldolgozni, hagyd, hogy segítsek!

Próbáld elképzelni, például, hogy háború dúl, és én megsebesültem, és hadifogságba kerültem, vagy... vagy közúti baleset ért, és kómában fekszem

valamelyik pesti kórházban. Teszem hozzá, senki nem tudja ki és hová való vagyok. Közhely, Eszterem, de az élet valóban nem áll meg.

Belátom, vészjóslóan nézhetem ki, amint talpra szökkenem, bár nem állt szándékomban, de, de meg de, a fotelban kuporgó szerencsétlent még a rosseb se veszi komolyan.

– Bármi történt, attól én téged még szeretlek.

– Minek?

Eszter, három napig egy szót nem szólt hozzám, sóhajt sem küldött felém. A sírásának kismillió jelentése van, mást jelent anyunak, és megint mást anyósnak. Após tíz percig bírta hallgatni. Talán azért, hogy lánya keserves sírása ne az elmúlást jelentse számára. Megfogadta, ha élve hazakerül Eszter, fél évig nem iszik – mentegette anyós, a konyhában mégsem vette ki apósom kezéből a poharat.

– Remek egy ember vagy – anyu állt a szobaajtóban –, direkt csinálod?! Mire kértünk? Eddig tartott, ennyit ér az ígéreted?! Apád, ha azt mondta, igen, akkor igen, ha azt mondta, nem, akkor nem...

– Apu így, apu úgy... – vágtam közbe. – Nem apuról van szó, vagy a felásatlan kertről meg az Irodáról, hogy ne menjek messze. Tudod mit, megyek, ha kell, az úristenig elmegyek...

– Rád fog rogygni, nem rám.

Anyu, anyu...

Nem emlékszem, mit ordítottam össze, anyunak hetekig volt mit a fejemhez vadosni. Mért nem akkor adott egy jókora pofont, mikor kitéptem a számat, vagy rángatta ki a nadrágomból a bőrvet, és csitt-csatt, addig csépelte volna vele, míg mozdulok. Hmm? Másnap szót nem szólok, és az sem kizárt, hogy megköszönöm. De így...

Az ember nem érzéketlen zászlórúd, anyu, hogy mindennap más és más színű lobogókkal hivalkodjon, vagy amit épp erőszakkal ráaggatnak. Csehszlovák, szovjet, ukrán, maholnap az EU zászlaja.

Mi loboghat még a szélben?

A halotti lepel?

(Folytatjuk)